

ต ปัจจัย ประกอบกับธาตุมี ๓ เป็นที่สุด

ว่าโดยกาล บอกอดีตกาล แปลว่า .....แล้ว

ว่าโดยวาก เป็นได้ ๔ วาก คือ

๑. กัตตวาก
๒. กัมมวาก
๓. ภาววาก
๔. เหตุกัมมวาก

ว่าโดยลึงค์ เป็นได้ ๓ ลึงค์

ในปุงลึงค์แจกตามแบบ ปุริส

ในอิติลึงค์ลง อา ปัจจัย แจกตามแบบ กณญา

ในนปุงสลึงค์แจกตามแบบ กุล

ธาตุมี ๓ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น นุห แล้วลบที่สุดธาตุ.

ฉนุโน อันเขามุงแล้ว. ฉนุ ธาตุ ในความปิด.

สนุโน จมแล้ว. สนุ หรือ สิทุ ธาตุ ในความจม.

รุหุโน ร้องให้แล้ว. รุหุ ธาตุ ในความร้องให้.

ฉินุโน อันเขาตัดแล้ว. ฉินุ ธาตุ ในความตัด.

ภินุโน แดกแล้ว. ภินุ ธาตุ ในความแตก.

ทินุโน อันเขาให้แล้ว. ทา ธาตุ ในความให้. (เอา อา ที่ ทา เป็น อิ).

อกัมมชาตุ

ต ปัจจัยประกอบกับอกัมมชาตุ สามารถเป็นกัตตุวาทกและภาว-วาทกได้ แต่ถ้าลงเหตุปัจจัย คือ เณ หรือ ณาเป ก่อน เป็นเหตุกัมม-วาทก

- กัตตุวาทก เช่น ทารโก รุณฺโณ
(อ.เด็กน้อย ร้องไห้แล้ว)
- ภาววาทก เช่น ทารเกณ รุณฺโณ.
(อันบุรุษ ยืนแล้ว บนเรือ)
- เหตุกัมมวาทก ภาติเกณ ทารโก โรทาปีโต.
(อ.เด็กน้อย อันพี่ชาย ให้ร้องไห้แล้ว)

สกัมมชาตุ

ต ปัจจัยประกอบกับสกัมมชาตุเป็นกัมมวาทกเท่านั้น ถ้าประกอบเหตุปัจจัย คือ เณ หรือ ณาเป ก่อนแล้วเป็นเหตุกัมมวาทก

- กัมมวาทก อุปาสเกณ ธนํ ทินฺหนํ.
(อ.ทาน อันอุบาสก ให้แล้ว)
- เหตุกัมมวาทก อุปาสเกณ ภริยํ ทานํ ทาปีตี.
(อ.ทาน อันอุบาสก ยังภรรยา ให้ให้แล้ว)

วิธีแปลกริยาภิกตฺกัมี ๓ ปัจจัยเป็นที่สุด เมื่อเข้ามาสกับศัพท์เหล่านี้ คือ ขณ, สมย, กาล, เวลา, ฐาน เป็นต้น

(ตสฺส วฑฺฒกิสฺส เคหฺสฺส) ฉนฺนสมยเ .....
.....

(ตสฺส ปุริสฺสฺส) สนฺนขณเ .....
.....

(ตสฺส ทารกสฺส) รุณฺนกาลเ .....
.....

(มหาทศฺศตสฺส ทานสฺส) ทินฺนเวลายเ.....
.....

ฉนฺนสมยเ .....
.....

สนฺนขณเ .....
.....

รุณฺนกาลเ .....
.....

ตินฺนเวลายเ.....
.....

วิธีแปลกริยาภิกตฺกัมี ๓ ปัจจัยเป็นที่สุด เมื่อเข้ามาสกับ ภาว ศัพท์ หรือ ปัจจัยในภาวตฺทิต คือ ตา, ตฺต

(กสฺกสฺส เคหฺสฺส) ฉนฺนตายน .....
.....

(ตสฺส ปุริสฺสฺส) สนฺนตายน .....
.....

(ปุริสฺสฺส อุกทสฺส) รุณฺนตายน .....
.....

(ตสฺส ทานสฺส) ทินฺนตายน.....
.....

ฉนฺนตายน .....
.....

สนฺนตายน .....
.....

รุณฺนตายน .....
.....

ตินฺนตายน.....
.....

แบบฝึกหัดท้ายบท

จงแปลเป็นภาษาไทย

๑. อ.ภิกษุ ท. ทำลายแล้ว ซึ่งกิเลส ท. ของตน ฯ
๒. อ.กิเลส ท. ของตน อันภิกษุ ท. ทำลายแล้ว ฯ
๓. อ.เด็กน้อย ร้องไห้แล้ว เพราะความที่แห่งตนเป็นผู้หิวแล้ว ฯ

จงแปลเป็นภาษามคธ

๑. กสกา อตฺตโน เขตฺเต รุกฺเข ฉินฺทิสฺสุ ฯ
๒. กสเกหิ อตฺตโน อตฺตโน เขตฺเต รุกฺขา ฉินฺนา ฯ
๓. มหาทฺคฺคโต ปุพฺเพ อตฺตโน วตฺถุสฺส อทินฺนภาเวน ทฺกฺขํ ปตฺโต ฯ